

FILATELIE

DE GROTE BONTE SPECHT *Dendrocopos major*

De Grote Bonte Specht is ongetwijfeld de bekendste en meest verspreide specht. Zijn voortdurend herhaald geroffel op boomstammen en zijn schelle, krachtige kreten (kiek) maken hem tot een virtuoos op het gebied van de communicatie in het bos.

Zoals alle spechten is de Grote Bonte Specht zeer goed aangepast aan het leven in bomen. Deze bieden hem niet alleen een slaappleaats en voedsel, maar vormen ook reusachtige klankkasten voor zijn geroffel.

De Grote Bonte Specht heeft een groot verspreidingsgebied. Hij bewoont geheel Europa met uitzondering van Ierland en het boomloze uiterste noorden van Scandinavië en Rusland. Ook vinden we hem op de Canarische Eilanden. In Afrika komt hij voor in het noorden van Marokko, Algerije en Tunesië. In Turkije vinden we hem in het westen en het noorden. Verder komt hij voor in vrijwel de gehele voormalige Sovjet-Unie (met uitzondering van woestijngebieden en toendra's) tot aan de kust van de Stille Oceaan. Ook bewoont hij een groot deel van Oost-China en Zuid-Korea, tot het noorden van Laos en Vietnam, Oost-, West- en Noord-Birma en Japan.

Er worden momenteel 14 ondersoorten onderscheiden die van elkaar verschillen zowel in lichaamsgrootte als in details in het verenkleed en in de vorm en grootte van de snavel. In het algemeen zijn de noordelijkere ondersoorten groter met een kortere, dikkere snavel en wittere onderdelen. De nominaatvorm *major* vinden we in Scandinavië en West-Siberië tot aan de Oeral en naar het zuiden tot Noord-Polen en het noorden van Oekraïne. Bij ons komt de ondersoort *pinetorum* voor. Deze is in vergelijking met de nominaat kleiner en heeft een langere en dunnere snavel en heel licht crèmekleurige onderdelen (niet zuiver sneeuw wit).

De ondersoort *hispanus* die op het Iberisch Schiereiland voorkomt lijkt op onze ondersoort maar is donkerder op de bovenkant. De ondersoorten van de Canarische Eilanden zijn *canariensis* (Tenerife) en *thanneri* (Gran Canaria). Bij deze vogels is de kin, keel, buik en borst donker crèmekleurig tot heel lichtgrijs. De ondersoort *numidus* van Noord-Algerije en -Tunesië is ook duidelijk anders dan onze vogels. Hij heeft een zwarte borstband met rode veerpunten en het rood van de onderstaartdekveren komt hoger, tot op de buik. De details van de andere ondersoorten gaan we hier niet bespreken.

De biotoop waarin we hem aantreffen bestaat uit loofbossen, naaldbossen en gemengde bossen. Tevens vinden we hem in parken, stadstuinen en boomgroepen in cultuurland.

Een veelheid aan anatomische kenmerken bevordert de symbiose tussen specht en boom. De snavel is zodanig aangepast, dat de vogel er heel goed hout mee kan bewerken, er de insectenlarven uit kan peuteren en er een holte in kan maken om in te slapen en vooral te nestelen. Zijn tong kan hij meer dan 10 cm uitsteken om er zijn favoriete prooidieren mee uit schuilhoeken en vraatgangen te halen. De punt is hoornachtig verhard en bezet met zeer veel kleine borsteltjes die als weerhaakjes dienst doen. Een ingewikkeld mechanisme van spieren en pezen beschermt de hersenen van de vogel tegen de talrijke schokken die door het hameren op boomstammen en -takken worden veroorzaakt. Zijn vrij luide roffel is de kortste en snelste van alle spechten, 10 tot 15 slagen per seconde, vaak slecht 0,6 seconden durend. Zoals bij vrijwel alle vogels zijn gehoor en gezichtsvermogen goed ontwikkeld. Men vermoedt dat de reukzin minder belangrijk is.

De Grote Bonte Specht heeft een bont verenkleed in wit en zwart. De onderstaartdekveren zijn prachtig felrood. Dit valt in de normale vlucht niet erg op, maar dit is wel het geval in de baltsvlucht : een zwevende vlucht met ingetrokken kop, een weinig gespreide vleugels, schuin opgerichte staart zodat het rood van op grote afstand te zien is. Het mannetje draagt een rode nekvlek en de jonge vogels vertonen een geheel rode kruin. Bij adulte vrouwtjes, die ook iets kleiner zijn, ontbreekt de vlek geheel.

Kenmerkend voor alle spechten is de stand van de tenen : 2 vooruit en twee achteruit. Ze zijn uitgerust met kromme, scherpe nagels, bediend door krachtige spieren. Bij het klimmen worden de stevige staartpennen met versterkte schacht als steun gebruikt. De vlucht is golvend doordat na enkele vleugelslagen de vleugels tegen het lichaam worden gedrukt.

Het voedsel van de Grote Bonte Specht is zeer gevarieerd en loopt uiteen van hazelnoten en keverlarven tot eieren en jonge vogeltjes. In de zomers vormen insecten en hun larven de hoofdschotel van de volwassen spechten en hun kroost, terwijl 's winters dennen- en sparrenzaden op veel plaatsen hun basisvoedsel vormen. Ook op voedertafels komt de Grote Bonte Specht zich bevoorraden. Ze hangen dan zoals de mezen aan de vetbollen.

Onze Grote Bonte Specht is een standvogel. Soms komen invasies voor van de noordelijke nominaatvorm.

Net als andere holenbroeders hebben de spechten veel last van parasieten. Vandaar dat de vogel de uiterste zorg besteedt aan het schoonmaken van het verenpak. Hij wast zijn veren geregeld door in plassen een bad te nemen. Ook strijkt hij soms vlak bij een mierenhoop neer om de mieren de kans te geven zich over zijn verenkleed te verspreiden. Het mierenzuur dat deze insecten afscheiden, draagt bij tot de bestrijding van de ongenode gasten.

De Grote Bonte Specht hakt zijn hol in de meest uiteenlopende boomsoorten uit, zonder duidelijke voorkeur. Wel mijdt hij naaldbomen wegens de wegstromende hars. Het mannetje hakt diverse proefholen uit, maar pas na de paring wordt het definitieve hol gekozen. Dikwijls wordt een oude nestholte herbruikt. Een simpele opknopbeurt is dan al voldoende.

Voordat hij begint aan het karwei dat 2 tot 3 weken duurt, onderzoekt de Grote Bonte Specht minutieus waar het hout het zachtst is. De als houtbeitel fungerende snavel, die hij een weinig geopend houdt, laat hij in een ritmische regen van tikken op de stam neerdalen. Bij dit timmeren gebruikt de vogel bij elke slag de zwaai van hals en kop, dit in tegenstelling met het roffelen waarbij de snavel met ingetrokken hals steeds dicht bij het hout blijft. Drie tot vijf slagen zijn nodig om een spaander van één tot drie cm los te krijgen. De kop wordt bij het hameren nu eens links, dan rechts scheef gehouden. Vaak wordt meer dan een uur zonder onderbreking gewerkt, soms tot zes uur per dag. Gemiddeld bevindt de nesttoegang zich op een hoogte van drie tot vijf meter. Al snel verdwijnt zijn gehele lichaam in het gat. Nadat de pijp klaar is, wordt de broedkamer uitgehakt, zo'n 20-30 cm diep. Met de kop naar voren klemt de specht zich met zijn stevige poten aan de wand vast. Geregeld brengt hij spaanders naar buiten. Deze aan de voet van de stam liggende spaanders verraden het nieuwe nest aan de aandachtige wandelaar. Tenslotte blijft er op de bodem van de nestholte een laagje spaanders liggen, waarop het vrouwtje de eieren zal deponeren.

Soms wordt een nestkast gebruikt.

De eieren worden van begin april tot eind juni gelegd. Het vrouwtje produceert 4 tot 7 witte glanzende eieren, meestal 5 of 6. Zoals bij de meeste holenbroeders zijn er ook hier geen camouflagevlekjes. De eieren worden om de dag gelegd en het broeden begint na het leggen van het laatste ei. Beide ouders broeden gedurende ongeveer 15 dagen. Daarna verzorgen beiden de jongen waarbij het voedsel in de bek wordt aangedragen en de mestpakketjes netjes worden weggedragen. Na 3 weken wordt het nest verlaten. Er is slechts één broedsel per jaar.

Door zijn activiteiten heeft de Grote Bonte Specht een belangrijke invloed op het leven in het bos. Zo verdelgt hij grote aantallen houtborende insecten, waardoor hij de schade aan bomen sterk terugdringt. Anderzijds is de

aanwezigheid in het bos van voldoende dood hout natuurlijk een pluspunt voor deze prachtige vogel.

Benamingen van deze vogel :

Latijn : Dendrocopos major
Engels : Great Spotted Woodpecker
Frans : Pic épeiche
Duits : Buntspecht

Technische gegevens over de zegel

Op 29 maart 2003 door de Belgische Postadministratie uitgebracht in de reeds lang lopende reeks “Type Vogels”. Getekend door A. Buzin. Waarde : 0,35 euro.

Met een zegelformaat van 24 x 27,66 mm en een tanding van 11 ½ werd de zegel gemaakt in rasterdiepdruk op polyvalent fluorpapier in een velindeling van 50 eenheden op twee platen. Er bestaat ook een ‘Maximumkaart’, een ‘Eerste-Dag-Omslag’ en een souvenirkaart uitgebracht door de Studiegroep Postzegels A. Buzin.

Eric Pardon

Aanvullingen : Peter Collaerts en Marcel Jonckers